

УДК 13:316.42:37.014

ДІЯЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВИ ЩОДО СТВОРЕННЯ ПЕРЕДУМОВ ДЛЯ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО ЄС

Коваленко Є.О. (м. Запоріжжя)

Анотації

У статті визначається роль держави у формуванні та реалізації стратегії регіонального розвитку України з огляду на постійне посилення впливів інтеграційних процесів; дається аналіз основам регіональної політики та механізмам її реалізації, визначення її основної мети - об'єднання державної політики і власної політики регіонів, спрямованої на вирівнювання рівнів соціально-економічного розвитку регіонів держави, забезпечення максимально можливого, рівня життя населення, що є необхідною умовою ефективної інтеграції України до європейських структур.

In the article the author gives the role of the state in forming and realization of strategy of regional development of Ukraine, taking into account the permanent strengthening of influences of integration processes; an analysis of bases of regional policy and mechanisms of its realization, determination of its primary purpose --- policy of regions, directed on smoothing of levels of socio-economic development of regions of the state, providing maximally possible level of living of population, which is the necessary condition of effective integration of Ukraine to the European structures.

Ключові слова

РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА, РЕГІОНАЛЬНА ІНТЕГРАЦІЯ, МІЖРЕГІОНАЛЬНА ІНТЕГРАЦІЯ, ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ, ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ

Вступ

Актуальність теми дослідження зумовлена тим, що в умовах розгортання інтеграційних процесів у Європі та прагненні України увійти до європейських світогосподарських структур гостро постає питання створення державою необхідних передумов щодо досягнення цієї мети. Сьогодні в Україні існує досить узгоджена позиція, що інтеграція до Європейського Союзу сприятиме розвитку економіки країни. Успішна інтеграція може принести велику користь як Україні, так і ЄС. Але успіх частково залежить від українського уряду, який повинен ефективно та продуктивно працювати з ЄС.

Мета статті:

- визначити роль держави щодо створення передумов для ефективної інтеграції до європейських структур;
- розкрити сутність регіональної політики, її мету, необхідність здійснення в умовах трансформації української економіки та розгортанні

інтеграційних процесів у Європі;

- проаналізувати основні завдання, що стоять перед Україною на порозі вступу до Європейського Союзу.

Визначення характеру і змісту національних інтересів України, основних показників та напрямів забезпечення її національної безпеки потребує активних зусиль відповідних державних установ, причетних до формування зовнішньої політики країни. Це зумовлено тим, що в складному процесі державотворення зовнішня політика відіграє надзвичайно важливу роль. Слід пам'ятати, що незалежна зовнішня політика є невід'ємним атрибутом незалежної держави. Немає власної зовнішньої політики - немає й незалежності. Це аксіома. Тому в успішному вирішенні завдань державотворення і розвитку держави одним з першочергових завдань є формування незалежної зовнішньої політики. Водночас ефективна зовнішня політика можлива лише при об'ємному баченні світу, постійній аналітичній роботі, відмові від імпульсивних рішень. Інтереси народу, держави мають бути визначальними в політиці, попри всілякий романтизм і амбіції. Однак це лише одна сторона проблеми. Незалежність, як відомо, стає реальною цінністю лише тоді, коли вона сприяє створенню кращих умов життя народу, забезпечує реальні права і свободи людини, процвітання країни. Тільки за цих умов Україна дійсно стане авторитетною і впливовою силою на міжнародній арені і займе гідне місце у світовому співтоваристві. Але для цього потрібно докласти чимало зусиль. Незалежність України має бути наповнена реальним змістом, тобто мати стійке підґрунтя, насамперед, економічне. Так уже здавна повелося, що в світі поважають сильних і багатих.

Обговорення проблеми

Щоб забезпечити реальні передумови для реалізації євроінтеграційного курсу нашої держави, необхідно вирішити комплекс складних і дуже важливих завдань щодо суспільно-політичної консолідації, наближення до європейських стандартів в основних сферах життєдіяльності українського суспільства. Військова складова та її якісні характеристики вирішальним чином залежать від економічного та соціально-політичного стану країни.[5, с. 339] Українська зовнішня політика повинна базуватися на реалізмі, розгляді національних інтересів і досягненні конкретних результатів. Таким чином, робота українського дипломатичного корпусу повинна бути зосереджена на виконанні таких задач як створення сприятливого інвестиційного клімату, розширення інвестиційних обсягів, захист внутрішнього ринку України, її вході в інші ринки, зменшенні негативних наслідків розширення ЄС для України, подолання торговельних та інших бар'єрів між Україною і Європейським Економічним Співтовариством, поглибленням економічного співробітництва з ЄС.[7, с. 27]

Міцна економічна основа є важливим чинником забезпечення незалежної зовнішньої політики. Водночас зовнішня політика, у свою

чергу, може і повинна бути важливим чинником вирішення економічних завдань, оскільки однією з основних її функцій є створення сприятливих зовнішньополітичних умов для налагодження всебічного співробітництва з іншими країнами, в тому числі і в економічній сфері. Взагалі, функції і завдання зовнішньої політики є надзвичайно багатоманітними. Це, передовсім: підвищення авторитету і зміцнення міжнародних позицій держави; забезпечення національної безпеки країни, її територіальної цілісності і недоторканності; створення сприятливих міжнародних умов для успішної реалізації внутрішньополітичних цілей і завдань; активне співробітництво і взаємодія з усіма суб'єктами світового політичного процесу з метою реалізації загальнолюдських інтересів, насамперед, збереження цивілізації; участь у міжнародних інтеграційних процесах, зокрема у сфері економіки, у міжнародному поділі праці і пов'язаному з ним обміні товарами, сировиною, технологіями, науково-технічними винаходами і духовними цінностями; спільний з іншими суб'єктами міжнародного спілкування захист прав людини; об'єднання зусиль у боротьбі проти міжнародного тероризму; сприяння й активна участь у вирішенні глобальних проблем сучасності; утвердження міжнародної системи колективної безпеки. Водночас слід мати на увазі, що реалізація цих завдань багато в чому визначається демографічним та економічним потенціалом країни, розмірами її території, уявленнями про її національні інтереси, загальним внутрішньополітичним станом держави - тобто сукупністю тих чинників, які формують геополітичний фактор, що є одним із визначальних з цієї точки зору.

Трансформаційні процеси української економіки, інтеграційні процеси, що розгортаються в Європі і світі, вимагають чіткого визначення наукових основ регіональної політики та механізмів її реалізації. Особливий акцент при цьому слід робити саме на механізмах реалізації, які включають головні напрямки та важелі, що працюватимуть на зміцнення соціально-економічного потенціалу як самих регіонів, так і національної економіки в цілому. Термін "регіональна політика" у теперішній час дуже розповсюджений, але однозначного його визначення немає. У західній літературі він використовується як синонім терміну "державне регулювання економічного розвитку регіонів". У такому контексті у різних країнах пріоритет віддається різним напрямкам теорій регіонального розвитку. Найбільш сильні наукові школи склалися в Німеччині, Швеції, Великобританії, США і Франції. В Німеччині традиційно велика увага приділялася теоріям розміщення (Й.Т. фон Тюнен, В. Лаунхардт, А.Вебер, А.Предьоль, А.Льош та інші). Термін державного регулювання економічного розвитку став основою формування сучасної регіональної політики ЄС [6, с.13]. У першу чергу це стосується теорій кумулятивного росту, які виходячи із збільшення або збереження диспропорцій в рівнях економічного розвитку регіонів пропонують проводити активну регіональну політику. Їм належить і

визначення мети регіональної політики - зменшення відмінностей в рівнях економічного розвитку регіонів. Такий підхід визначає необхідність стимулювання державою економічного росту найбільш відсталих регіонів. Такий підхід існує у сучасній регіональній політиці України, як і ЄС. Вона направлена на сприяння гармонічному і збалансованому розвитку регіонів, згладжування різниці між рівнем їх соціально-економічного розвитку, активізацію використання їх потенціалів.

Розгортання інтеграційних процесів у Європі зумовлює формування цілей регіональної інтеграції в Україні відповідно до кожного ієрархічного рівня: внутрішньорегіонального, міжрегіонального, в тому числі на міждержавному рівні, а також міжнародного. Слід зазначити, що роль держави у формуванні та реалізації стратегії регіонального розвитку України з огляду на постійне посилення впливів інтеграційних процесів повинна зростати, а не знижуватися. Змінюватись повинні функції і завдання держави у відповідності до змін, що відбуваються в європейській та світовій господарській системі. В новій геополітичній ситуації, що сформувалася в світі за останній час, тільки держава як єдиний політико-правовий суб'єкт, що володіє усім спектром владних повноважень, здатна сформувати і реалізувати стратегію ефективного розвитку України, спираючись при цьому на активну позицію регіонів. Розширення функцій регіонів в реалізації процесів міжнародної інтеграції може дати позитивні результати за умови оптимізації економічних зв'язків між самими регіонами, посиленні ролі держави в забезпеченні політичної і економічної безпеки, відігріванні нею ролі гаранта в розв'язанні спірних питань на міжнародному рівні, захисника вітчизняних ринків і товаровиробників від недоброякісної конкуренції і експансії вітчизняного ринкового простору сумнівними зарубіжними фірмами, що постачають низькоякісну продукцію.

Формуючи стратегії регіонального розвитку, реалізуючи заходи регіональної політики слід мати чітко сформульовані цілі розвитку регіонів на кожному ієрархічному рівні регіональної інтеграції. Такими рівнями виступають - регіональна інтеграція всередині регіону, міжрегіональна інтеграція всередині держави та міжрегіональна співпраця на міжнародній арені, особливо в контексті європейської інтеграції України.

В контексті регіональної інтеграції головною метою виступатиме гармонійних розвиток регіону, що відбувається на основі реалізації цілей: використання потенціалів центрів регіонів щодо розвитку їх територій в цілому, розвиток малих та середніх міст, активізація розвитку сільських територій. В контексті міжрегіональної інтеграції головною метою є спільні дії сусідніх регіонів, спрямовані на розвиток гармонійної співпраці межуючих територій, спільне розв'язання проблем надрегіонального рівня, використання та розвиток потенціалів великих міст (міст - центрів нових економічних районів) як "метрополій" міжрегіонального значення. В контексті європейської інтеграції головною метою виступатиме

максимізація позитивних ефектів інтеграції та зменшення її негативних наслідків. Досягнення цієї мети відбуватиметься через використання можливостей з укрупнення регіонів, міжнародне регіональне співробітництво, приготування суб'єктів господарювання та інституцій держави до членства в ЄС. Головною метою реалізації заходів регіональної політики повинна бути людина, населення регіону. По відношенню до населення регіону стратегічною метою виступатиме підвищення його активності, рівня освіти та підприємливості. Реалізація даної мети повинна відбуватися через утворення нових навчальних центрів, поліпшення умов та особливо якості навчання в існуючих навчальних закладах, створення умов для отримання вищої освіти поза межами великих міст, створення осередків підвищення кваліфікації та перекваліфікації громадян, створення регіональної системи нагород та стипендій для молоді, розвиток освіти громадян в сфері підприємництва, розширення співпраці неурядових організацій з громадськими та економічними партнерами, пом'якшення суспільних наслідків безробіття, заохочення людей до здорового способу життя та побудова відповідної рекреаційно-спортивної інфраструктури тощо. По відношенню до території регіону, оточуючого середовища життєдіяльності людини головною метою виступатиме формування його високих якісних показників, необхідних для успішної реалізації різних видів діяльності населення регіону. Особливу увагу слід приділяти не тільки охороні та збереженню природи, але й культури, вдосконаленню культурного ландшафту регіону, охороні пам'яток архітектури, технології тощо. Реалізація поставлених цілей неможлива без розвитку вищої освіти поза межами центрів регіону, а також без нарощення наукового потенціалу регіону, яке б сприяло дослідженню та розв'язанню проблем охорони середовища на сучасному науковому рівні.

В економічній сфері головна мета може бути визначена як досягнення стабільного економічного розвитку. Це має відбуватися через реструктуризацію та підвищення конкурентоздатності традиційних галузей промисловості, створення конкурентного сільського господарства, формування відповідного інвестиційного середовища тощо.

Проводячи реструктуризацію галузей промисловості регіону слід передбачити заходи з підтримки традиційних форм промислових підприємств, пристосовавши їх до сучасних ринкових вимог. Прискорення приватизації державних та частини комунальних підприємств є другою важливою складовою у досягненні стратегічної мети - підвищення рівня конкурентоздатності промисловості регіону. Формування конкурентоздатного сільського господарства в регіоні передбачає модернізацію сільськогосподарських підприємств, підвищення якості сільськогосподарської продукції, створення на селі ринкової інфраструктури, розвиток галузей екологічного сільського

господарства. Розв'язанню поставлених завдань сприятиме створення інноваційних фірм та розвиток підприємств з новими технологіями виробництва. Особливу увагу слід приділяти розвитку в регіоні підприємницького середовища, що передбачає розвиток торгових центрів і бірж, формування інфраструктури з надання консалтингових та фінансових послуг. Розв'язання поставлених завдань передбачає забезпечення відповідного рівня надходження інвестицій. Це потребує створення ефективної системи пошуку комерційних інвесторів, залучення в економіку регіону інвестицій населення, покращення рівня інфраструктурного забезпечення інвестицій [3, с. 11].

Успішний регіональний розвиток неможливий без налагодження відповідного рівня комунікації та інфраструктури як всередині регіону, так і з його оточенням. Цей напрямок повинен реалізовуватися через модернізацію старих та побудову нових шляхів сполучення, розвиток прикордонної інфраструктури, створення логістичних центрів, формування інфраструктури для розвитку інформаційного суспільства (розвиток телекомунікаційних мереж, доступ до Інтернету). Стратегічною метою виступатиме безперечно й покращення внутрішньорегіональної співпраці - формування розвинутої системи економічних зв'язків, формування регіонального спільного інформаційного простору. Все це реалізується через налагодження співпраці підприємств та організацій регіону, допомогу органів влади у налагодженні кооперації регіональних фірм, ефективне управління культурним потенціалом регіону, створення потужних регіональних інформаційних баз даних та серверів в мережі Інтернет. Економічні відносини між державою і регіонами слід закріплювати угодою, передбачивши в ній відповідальність за її порушення тією чи іншою стороною.

Якщо регіональна політика - це сфера діяльності по управлінню політичним, соціальним та економічним розвитком країни в просторовому аспекті, то під стратегією регіональної політики слід розуміти довгострокові найбільш принципові установки і плани діяльності держави та її регіональних органів управління, спрямовані на розв'язання головних проблем і завдань територіального розвитку, тобто розвитку територій макрорегіонів і територій, які входять в їх склад і є меншими за ієрархічним поділом. Формування та реалізація стратегії регіональної політики - надзвичайно складна і важлива складова державотворчого процесу, але без неї не можливо досягнути позитивних трансформаційних змін в українському суспільстві. Слід наголосити, що мета регіональної політики полягає в об'єднанні державної політики і власної політики регіонів, спрямованої на вирівнювання рівнів соціально-економічного розвитку регіонів держави, забезпечення максимально можливого, з огляду на наявні регіональні ресурси, рівня життя населення, що є необхідною умовою ефективної інтеграції України до європейських структур. Україна, яка інтеграцію до ЄС визнала стратегічним курсом своєї зовнішньоекономічної політики, повинна у

проведенні своєї регіональної політики поступово переходити на основні принципи, правила, інструменти реалізації регіональної політики ЄС, зберігаючи основні національні засади її формування. У зв'язку з цим основними принципами регіональної політики України повинні бути принципи концентрації, партнерства, програмування, додатковості. Принцип концентрації передбачає зосередження фінансових ресурсів у першу чергу на наданні підтримки розвитку тих регіонів, які значно відстають від відповідного середньодержавного рівня. **Принцип партнерства** передбачає тісну співпрацю державних органів управління, самоврядування та інших організацій. Після вступу до ЄС такі стосунки будуть підтримуватися також з відповідними органами ЄС, особливо Комісією ЄС. **Принцип програмування** базується на необхідності розробки програми діяльності регіонів різних рівнів, окремих регіональних суб'єктів. У ЄС особлива увага надається розробці і реалізації програм розвитку регіонів. Необхідність в таких програмах визначається як на національному, так і на наднаціональному (ЄС) рівнях. Їх фінансування відбувається із структурних фондів ЄС. **Принцип додатковості** передбачає розробку програми розвитку проблемного регіону на національному рівні і часткове її фінансування із структурних фондів ЄС [6, с.14].

Європейський Союз - це невичерпне джерело досвіду функціонування ринкової соціально зорієнтованої економіки та державного регулювання економічних процесів. Саме тут Україна може отримати знання щодо розробки та реалізації антимонопольної політики і здійснення контролю за концентрацією економічної діяльності, регулюванням фондового ринку, політики в галузі зайнятості тощо. Розвиток співробітництва з ЄС неминуче означає необхідність запроваджувати відповідні правила і стандарти вироблення та реалізації економічної політики, поведінки певних економічних агентів. А це, у свою чергу, сприятиме формуванню прозорого середовища виробничо-комерційної діяльності на національному ринку, що має надзвичайно велике значення для України. Розвиток міжнародного співробітництва в цілому та економічних зв'язків з ЄС зокрема безпосередньо впливає на більш раціональний розподіл ресурсів, підвищення ефективності економічних процесів, тобто має позитивні наслідки в довготерміновому плані. Саме на європейському фінансовому ринку, який сьогодні є найбільшим у світі, Україна може мобілізувати кошти, необхідні для забезпечення макроекономічної стабільності, диверсифікуючи тим самим джерела зовнішніх запозичень. Слід окремо зазначити, що сьогодні основні товарні потоки ЄС сконцентровані в межах самого союзу. ЄС сьогодні характеризується одним із найвищих рівнів внутрішньо регіональної торгівлі. А це означає, що вихід на внутрішній ринок Європейського Союзу великою мірою визначатиметься саме якісним рівнем співробітництва України з цим інтеграційним угрупованням.

Було б помилкою замовчувати або применшувати складність процесу європейської інтеграції. Зрозуміло, що він буде тривалим і непростим. Серед іншого, інтеграція в Європу означає зростання відкритості національної економіки та конкуренції з боку фірм ЄС. При цьому неминучі досить болючі наслідки для окремих секторів, виробництв і навіть регіонів. Проте потенційні здобутки і переваги європейської інтеграції перевищують можливі втрати й ризики. Це було переконливо доведено попереднім досвідом усіх без винятку європейських країн, у тому числі тих, рівень економічного розвитку яких був нижчий від середнього: від Португалії на заході до Польщі та країн Балтії на сході, від Ірландії на півночі до Греції на півдні.

Основними політичними вигодами послідовної європейської інтеграції є зміцнення стабільності демократичної політичної системи та її інститутів, модернізація правового поля і забезпечення прозорості національного законодавства. Відповідно до статті 51 Угоди про партнерство і співробітництво між Європейськими Співтовариствами та Україною, наша держава зобов'язана здійснити заходи щодо забезпечення поступового приведення національного законодавства, що є важливою умовою для зміцнення економічних зв'язків між сторонами. Необхідно зауважити, що в сучасних умовах національне законодавство не досягло необхідного рівня. Воно характеризується низкою недоліків, серед яких: недотримання принципів права, які досить часто носять декларативний характер; відсутність чіткої систематизації діючого українського законодавства. Проблема полягає не стільки в кількісних показниках, скільки в якісному змісті законодавства, адже в ЄС особливе значення приділяється саме якості правових актів. Необхідно більш системно підійти і до вироблення критеріїв визначення пріоритетних сфер адаптації та переліку правових актів ЄС, до яких має бути приведенне у відповідність українське законодавство. Адаптація національного законодавства процес доволі складний, якому притаманні супутні недоліки, проте темпи, з якими вона здійснюється, зростають із кожним роком, унаслідок чого наша держава має реальні шанси, у разі виконання інших додаткових умов, найближчим часом стати повноправним членом ЄС. Адаптація законодавства України до законодавства Європейського Співтовариства має здійснюватися з урахуванням особливостей національної правової системи, економічних та соціальних умов. Підтвердженням цієї тези є погляди Н.Істягіної та С.Костюка, що визначають ключовим елементом успішної євроінтеграції України – наявність необхідного рівня узгодженості українського законодавства із правовими нормами ЄС. Серед майбутніх позитивних результатів вини відзначають забезпечений розвиток політичної, підприємницької, соціальної, культурної активності громадян України, економічний розвиток держави в рамках Євросоюзу, що в подальшому сприятиме поступовому зростанню добробуту громадян, приведенню його до рівня, що склався у державах-членах ЄС, а також створить

необхідні передумови для отримання Україною статусу асоційованого члена ЄС, що є її головним зовнішньополітичним пріоритетом у середньостроковому вимірі [4, с.196].

Для успішного розвитку інтеграційних процесів необхідні певні умови. Такими умовами, відповідно до Копенгагенських критеріїв прийняття держав у члени ЄС, зокрема, є:

- забезпечення прав людини;
- відсутність територіальних спорів з іншими державами;
- політична стабільність;
- наявність розвинутої ринкової економіки;
- економічна стабільність:
- темпи інфляції не повинні перевищувати 1,5-процентних пункти;
- процентна ставка за довгостроковими кредитами не повинна перевищувати 2-процентних пунктів процентної ставки трьох країн ЄС, в яких зростання цін є найменшим;
- дефіцит державного бюджету не повинен перебільшувати 3% ВВП;
- державний борг не повинен бути більшим 60% ВВП;
- коливання обмінного курсу національної валюти протягом двох років не повинні бути більшими + 15%.

Проголошений Україною курс на інтеграцію до ЄС, отже, має бути підкріплений діями щодо створення належних передумов цієї інтеграції. Європейська інтеграція також означає поглиблення культури демократії і повага до прав людини, зміцнення національної безпеки та безпеки громадян, адже вона виключає застосування сили як методу вирішення залягоджування суперечностей, сприяє стабільності у відносинах з усіма сусідами [2, с.118].

У зв'язку з викладеними фактами можна сформулювати і основні завдання зовнішньоекономічної політики України у відносинах з країнами ЄС: 1) Якомога повніша реалізація у відносинах з ЄС та його країнами-членами загальних принципів торговельно-економічного співробітництва, викладених в Гельсінському заключному акті Наради з питань безпеки та співробітництва в Європі (НБСЕ), Паризькій хартії Ради нової Європи, документах Мадридської та Віденської нарад НБСЕ, Вепської Конференції НБСЕ з економічного співробітництва, у Гельсінському документі НБСЕ «Виклик змін», Європейській енергетичній хартії, Декларації Люцернської конференції (квітень 1993 р.), а також зафіксованих в Угоді про партнерство і співробітництво між Європейськими співтовариствами та їх державами-членами і Україною від 14 червня 1994 року, Тимчасовій угоді про торгівлю та питання, пов'язані з торгівлею, між країнами західної Європи і Україною 1 червня 1995 року. 2) Своєчасне і комплексне здійснення економічних та політичних заходів, що є необхідними для початку переговорів з країнами Західної Європи щодо створення в перспективі в їх відносинах

зони вільної торгівлі. 3) Виконання зобов'язань, пов'язаних із членством України у Світовій організації торгівлі (СОТ). 4) Вирішення питань, пов'язаних з можливістю приєднання України до окремих європейських програм інтеграційного характеру, насамперед у сферах енергетики, транспорту, науки і техніки, інформатики, сільського господарства, окремих галузей промисловості, охорони навколишнього середовища, освіти. 5) Забезпечення безперешкодного недискримінаційного доступу основних експортних товарів і послуг України на ринки країн - членів ЄС. 6) Здобуття стабільної фінансової підтримки і технічної допомоги для успішного проведення ринкових перетворень в економіці України, насамперед якомога більш динамічних і безболісних структурних зрушень і формування міжнародно-конкурентоспроможної економіки. 7) Питання про можливе набуття статусу асоційованого члена ЄС має розглядатися в майбутньому не як самостійне завдання, а як можливий альтернативний варіант розвитку відносин з країнами Західної Європи залежно від досягнутих результатів адаптації до вимог ЄС і ефективності розвитку відносин в рамках СНД. 8) Здійснення реформування багатьох секторів державного управління, що посприяє відкриттю ринків ЄС для України. 9) Застосування елементів принципу conditionality – можливості переходу до нових етапів інтеграції за умови виконання попередніх завдань.

Безумовно, було б невиправданим ставити всі ці завдання одночасно, оскільки у цьому разі навряд чи вдасться виконати хоча б одне з них. Отже, необхідно виділити окремі етапи розвитку взаємних економічних відносин. Таких, якісно різних етапів можна визначити, принаймні, три:

Перший етап - створення передумов для розвитку співробітництва, - зосереджений на таких проблемах:

1. Насамперед слід вирішити завдання успішного проведення внутрішніх економічних перетворень в Україні з метою співробітництва з ЄС та його країнами-членами та інтеграції в європейські економічні структури.

2. Необхідно також створити організаційні макроекономічні передумови для майбутнього включення в європейські економічні структури (насамперед заохотити створення здатних до масштабної міжнародної кооперації великих фірм, фінансово-промислових груп).

3. Ще одним завданням початкового етапу є гармонізація законодавства України, що регулює зовнішньоекономічні відносини та створює для них загальне економічне середовище, до вимог системи ГААТ/СОТ і початку пристосування до вимог гармонізованого та уніфікованого законодавства ЄС.

4. Важливе значення має визначення пріоритетних галузей і секторів української економіки, щоб володіти конкурентними перевагами у європейській економіці, динамічне нарощування їх експортного потенціалу, в тому числі за рахунок залучення кредитів та прямих

інвестицій з країн-членів ЄС.

5. Паралельно з цим потрібен розвиток довірливих відносин з країнами Західної Європи, виборювання більш вільного доступу на єдиний ринок, в тому числі шляхом отримання відповідних квот стосовно певних експортних товарів, імпорту яких до країн Західної Європи обмежується, одержання доступу до так званої Загальної системи преференцій Європейських співтовариств від 1971 року.

6. Слід опрацювати питання про можливість вибіркового підключення до тих проектів європейського співробітництва та інтеграції, де Україна вже сьогодні здатна дотримуватись жорстких міжнародних вимог і стандартів й використання такого підключення з метою апробації конкретних механізмів взаємодії України з європейськими економічними структурами.

7. Нарешті, слід подбати про найбільш раціональне використання фінансової допомоги ЄС з метою подолання тимчасових ускладнень з платіжним балансом України, забезпечення критичного імпорту, реальної макроекономічної стабілізації на основі переходу до розвитку виробництва, створення інституційної основи ринкової економіки та динамізації прогресивних структурних зрушень.

Лише ефективне вирішення основних завдань першого етапу зробить правомірною постановку нових, більш складних завдань на другому етапі - етапі прискореної адаптації і початку входження в європейські економічні структури. Головним змістом другого етапу має стати:

- прискорений вихід і закріплення на спільному з країнами Західної Європи українських виробників товарів і послуг у пріоритетних міжнародно-спеціалізованих сферах і секторах української економіки;
- істотне розширення і поглиблення процесу вибіркового входження України в європейські економічні структури, насамперед через розвиток великих інтернаціоналізованих фірм, фінансово-промислових груп, і створення тим самим передумов для майбутньої комплексної інтеграції в європейські економічні структури в цілому;
- значна диверсифікація форм економічної і науково-технічної взаємодії з особливою увагою на розвиток стійких і комплексних форм міжнародної науково-технічної і виробничої кооперації.
- за умови досягнення принципової згоди ЄС на створення в перспективі з Україною зони вільної торгівлі – проведення переговорів з країнами ЄС і досягнення комплексної угоди щодо поступового створення зони вільної торгівлі, що передбачала б повне скасування мита та аналогічних податків і зборів, кількісних та будь-яких інших адміністративних обмежень на шляху вільного переміщення товарів і послуг, застосування національного режиму внутрішнього оподаткування до товарів і послуг іншої сторони;
- прийняття гармонізованих правил щодо регулювання взаємних

економічних та науково-технічних стосунків; досягнення приблизної адекватності законів України та країн Західної Європи у таких сферах: митне законодавство, законодавство про компанії, банківську справу, бухгалтерський облік компаній та податки, інтелектуальну власність, охорону праці, фінансові послуги, правила конкуренції, державні закупки, охорону здоров'я та життя людей, тварин і рослин, навколишнє середовище, захист прав споживачів, непряме оподаткування, технічні правила і стандарти, законодавство та нормативні правила стосовно ядерної енергії, транспорт;

- поступове створення передумов для подальшої лібералізації економічних зв'язків – у сфері переміщення капіталів та робочої сили з підвищенням ступеня координації зовнішньоекономічної та загальноекономічної політики.

Нарешті, на третьому етапі - етапі комплексної інтеграції в європейські економічні структури,- слід вирішити найбільш складні проблеми інтеграції економіки України в цілому в європейські економічні структури. Варто зазначити, що конкретний зміст цього віддаленого етапу зараз визначити непросто, він буде значною мірою залежати від результатів попередніх етапів і загального геополітичного становища в європейському та євразійському регіонах в майбутньому.

Оцінюючи перспективи економічного співробітництва України і ЄС та його країн-членів, слід особливу увагу приділити двом ключовим проблемам. По-перше, перспективи економічної взаємодії України з ЄС та його країнами-членами залежать насамперед від раціональності експортної політики України відносно цього регіону. Це має бути ядром всієї зовнішньоекономічної політики країни. Щоб бути ефективною, вона має будуватися на принципі селективного розвитку на базі використання конкурентних переваг, якими володіє економіка України сьогодні і реально може володіти в майбутньому, з урахуванням специфічних потреб і вимог єдиного європейського ринку. В результаті реалізації експортної політики має відбутися суттєве збільшення питомої ваги країн Західної Європи в експорті України. По-друге, разом з пріоритетною увагою щодо ефективної експортної політики необхідно зосередитись і на прогресуючому впровадженні в практику взаємних економічних відносин їх найбільш сучасних форм, що ведуть до тісної взаємодії економічних потенціалів України і країн ЄС Тут насамперед мова йде про розвиток міжнародної промислової і науково-технічної кооперації. Інтенсивне розгортання в окремих пріоритетних сферах науково-виробничої кооперації, при якій в процеси співробітництва будуть значно ширше залучатися і конкурентоспроможні виробничі підприємства України, раціонально розглядати як перспективне завдання, вирішення якого дуже тісно пов'язане з формуванням в Україні міжнародно-конкурентоспроможного сектора економіки. Тільки це дасть змогу підприємствам і фірмам України утвердитись як надійні партнери по

кооперації і увійти у великі інтернаціональні виробничі та науково-виробничі системи.

Механізм реалізації зовнішньоекономічної політики України стосовно ЄС та його країн-членів має охоплювати комплекс договірно-правових інструментів як багатостороннього, так і двостороннього характеру, включаючи договори про взаємний захист і заохочення інвестицій, про запобігання подвійному оподаткуванню, про допомогу у правових питаннях, про захист інтелектуальної власності, стосовно розвитку співробітництва у сферах науково-технічної, сільськогосподарської, енергетичної, промислової політики, політики розвитку транспорту і зв'язку, охорони навколишнього середовища. співробітництва в галузі інформації. Іншим важливим блоком цього механізму повинна бути належна інституційна основа співробітництва. Вона має включати не лише міждержавні економічні структури (Раду з питань співробітництва та Комітет питань співробітництва, що складається відповідно до Угоди про партнерство і співробітництво з членів Ради Європейського союзу та з членів Комісії ЄС. з одного боку, та членів Уряду України - з іншого), але й низку, так би мовити, секторальних органів для налагодження ефективного співробітництва з окремих напрямів. Нарешті, будь-які проекти розвитку взаємного співробітництва України з ЄС та його країнами-членами будуть лише добрими побажаннями, якщо не буде знайдено реальних джерел фінансування заходів з налагодження такої взаємодії, зі структурної адаптації економіки України до вимог ЄС. Такі джерела не варто шукати лише на поверхні, наприклад в активізації вже існуючих потоків фінансової і технічної допомоги країнами Західної Європи та ЄС в цілому. Так, Україні варто було б прагнути до налагодження тісних ділових стосунків з кредитно-фінансовими установами типу Європейського інвестиційного банку, який, до речі, вже надавав кредити для структурної перебудови економіки ряду країн Центрально-Східної Європи. Але найбільші можливості криються в сфері потенційних приватних інституційних інвесторів, що вимагає від нас прийняття заходів стосовно створення в Україні сприятливих умов для діяльності філій та представництв банків країн Західної Європи з наданням їм повною мірою національного режиму, стимулювання створення в Україні за участю капіталу країн Західної Європи спільних банків, а також небанківських фінансових установ – страхових компаній, інвестиційних і взаємних фондів тощо, зокрема через можливе створення спеціальних (вільних) економічних зон.

Не менш важлива роль у виконанні завдань, пов'язаних із європейською інтеграцією, належить державним службовцям системи органів державного управління всіх рівнів, на яких покладено прямий обов'язок реалізувати державну політику в цій сфері. Поряд з деякими досягненнями в організаційно-кадровому забезпеченні процесу

європейської інтеграції гостропроблемними залишаються сьогодні питання передусім підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців відповідно до загальних та специфічних європейських вимог і стандартів.

Аналіз європейського досвіду в цій сфері показує, що без розв'язання ширшої проблеми, а саме здійснення в цілому "європеїзації" державного управління, що передбачає вдосконалення системи державного управління з позицій європейського виміру, досягти належного рівня підготування державних службовців з питань євроінтеграції буде надзвичайно складно. Такий підхід сприятиме здобуттю державними службовцями комплексної міждисциплінарної освіти, розвитку в них управлінської культури, дозволить їм освоїти практику держав-членів ЄС щодо процесу ухвалення рішень у їх національних політико-адміністративних системах та наднаціональній інституційній систем [1, с.11].

Висновки

Євроінтеграція має стати першочерговим пріоритетом для всіх гілок і рівнів влади в Україні. Під цим кутом зору послідовне здійснення адміністративної реформи має містити чітку реалізацію цієї пріоритетності і забезпечити відповідні зміни в структурі міністерств і відомств та механізмах міжвідомчої координації. Європейська інтеграція має стати не тільки пріоритетом для всіх владних структур, а й свідомим вибором суспільства в цілому. З огляду на це очевидно є потреба в широкомасштабному забезпеченні інформацією - просвітницькій програмі, завдяки якій суспільство значно поліпшило б знання про природу і сутність європейської інтеграції, специфіку функціонування ЄС. Це положення міститься в Стратегії інтеграції, але поки що не виконується. Ініціатива тут має належати Уряду, який повинен підтримувати постійний діалог із суспільством стосовно реалізації своєї європейської політики. Варто започаткувати постійно діючий форум для представників неурядових організацій, на якому вони мали б можливість консультуватися і дискутувати з урядовими структурами і політиками. Це допоможе Україні краще представляти себе як сильного партнера і повноправного учасника процесу європейської інтеграції. Україні також варто подбати про подолання необізнаності Європи про Україну, з цією метою Уряду варто розробити спеціальну програму «просування» України в ЄС та всіляко сприяти налагодженню й розвитку широких зв'язків з країнами-членами ЄС. Також варто не тільки запитувати, що Європейський Союз може дати Україні, а й шукати переконливі аргументи того, що Україна може дати Європейському Союзу. Чим впевненіше ми відповідатимемо на ці запитання, тим переконливіше будемо виглядати і діяти.

Подальші перспективи наукового розвитку:

✓ дослідження євроінтеграційної політики України як комплексної діяльності держави;

✓ розробка організаційно-економічного механізму розвитку євроінтеграційної політики України в умовах глобалізації.

Джерела

1. Грицяк І. А. Право та інституції Європейського Союзу: Навчальний посібник. - К.: «К.І.С.», 2006. -300 с.
2. Губський Б.В. Євроатлантична інтеграція України. – К.: Логос, 2003. – 328с.
3. Долішній М.І. Внутрішньодержавна і міжнародна регіональна інтеграція в Україні: головна мета і стратегічні цілі розвитку // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Механізми реалізації регіональної політики (Збірник наукових праць). Випуск 2 (XL) / НАН України. Інститут регіональних досліджень. Редкол.: відповідальний редактор академік НАН України М.І. Долішній. - Львів, 2003. - 26 с.
4. Істягіна Н., Костюк С. Адаптація законодавства України до законодавства Європейського Союзу: стан, проблеми та перспективи // Наук. Вісн. Дип. Акад.. України при МЗС України. – 2001. – С. 196-202.
5. Міжнародні відносини та євроатлантична інтеграція України. Підручник / В.І. Абрамов, Л.С. Голопатюк та ін.. – К.: Освіта України, 2005 – 404с.
6. Писаренко С.М. Основні напрямки адаптації регіональної політики України до вимог ЄС // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Механізми реалізації регіональної політики (Збірник наукових праць). Випуск 2 (XL) / НАН України. Інститут регіональних досліджень. Редкол.: відповідальний редактор академік НАН України М.І. Долішній. - Львів, 2003. - 26 с.
7. Політика європейської інтеграції: Навчальний посібник / Під ред. д.ф.н. В.Г.Воронкової - «Професіонал», 2007. – 512

Стаття надійшла 25.08.2008 р.